

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR IMKONIYATLARIDAN FOYDALANIB MEDIA DARSNI OSHIRISH METODIKASI

Marahaimov Abdullajon¹

Qo'qon davlat universiteti

KEYWORDS

elektron o'quv ta'lim resursi,
elektron nashr, elektron o'quv
qo'llanma.

ABSTRACT

Mazkur maqolada– ma'lum yo'nalish va mutaxassislikning davlat ta'lim standartlariga to'liq mos tuzilgan yuqori ilmiy uslubiy darajada yaratilgan o'quv nashridir. Elektron o'quv qo'llanma – bu o'quv qo'llanmani qisman yoki to'liq o'rnini bosuvchi va mazkur turdagi nashr sifatida rasmiy tasdiqlangan elektron nashrdir.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: **10.5281/zenodo.15557037**

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

O'tgan asrning ikkinchi yarmida insoniyat sivilizatsiyasi o'zining ikkita eng muhim ilmiy-texnik tarmog'i - kompyuter va telekommunikatsiya texnologiyalarini shakllantirdi. Taxminan chorak asr davomida bu ikki tarmoq mustaqil rivojlandi va ular doirasida mos ravishda kompyuter va telekommunikatsiya tarmoqlari yaratildi. Biroq, yigirmanchi asrning so'nggi choragida insoniyat bilimining ushbu ikki tarmog'ining evolyutsiyasi va o'zaro kirib borishi natijasida biz "tarmoq" atamasitexnologiya", bu "axborot texnologiyalari" tushunchasining kichik bo'limidir.

Ularining paydo bo'lishi natijasida dunyoda yangi texnologik inqilob sodir bo'ldi. Yer yuzasi yuqori tezlikda harakatlanuvchi avtomobil yo'llari tarmog'i bilan qoplanishidan bir necha o'n yillar oldin bo'lganidek, o'tgan asr oxirida barcha mamlakatlar, shaharlar va qishloqlar, korxona va tashkilotlar, shuningdek, alohida turar-joylar "axborot" orqali bog'langan edi. avtomobil yo'llari . Shu bilan birga, ularning barchasi ma'lum ma'lumotlarni uzatish texnologiyalari amalga oshirilgan kompyuterlar o'rtasida turli xil ma'lumotlarni uzatish tarmoqlarining elementlariga aylandi.

Hozirgi davrda kompyuter kirib bormagan biror soha qolmadi hisob. Kompyuter bilan birinchi duch keladigan soha - bu ta'lim sohasidir. Chunki, har bir mutaxassis avvalambor

¹ Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi

maktab, kollej, universitet va institut kabi o'quv muassasalarida o'qib, kadr sifatida jamiyatda o'z o'rniga ega bo'ladi.

Biz o'quvchilarga bugungi kunda zamonaviy axborot kommunikatsion texnologiyalarni qo'llash orqali bilimlarni mukammal darajada yetkazib berishimiz mumkin. Bu holatda kompyuter bilan muloqotni osonlashtirish, uning e'tiborini tortish, qiziqtirish uchun ma'lumotingizni boshqalarga qanday qilib eng qulay va samarali tarzda yetkazish mumkinligi to'g'risida savol tug'iladi.

Multimedia texnologiyalari (multi – ko'p, media – muhit) – bir vaqtning o'zida ma'lumot taqdim etishning bir nechta usullaridan foydalanishga imkon beradi: matn, tasvir, audio va video². Multimediali texnologiyaning eng muhim xususiyati interfaollik – axborot muhiti ishlashida foydalanuvchi ta'sir o'tkaza olishga qodirligi xisoblanadi. So'nggi yillar davomida ko'plab multimediali dasturiy maxsulotlar yaratildi va yaratilmoqda: ensiklopediyalar, o'rgatuvchi dasturlar, kompyuter taqdimotlari va boshqa. Multimediali elektron ta'lim resurslarini yaratish muallifning mahorati, tajribasi va fantaziyasiga bog'liq³. Zamonaviy o'qitish vositalariga hozirgi kunda elektron o'quv materiallarini kiritishimiz mumkin. Bularga elektron o'quv qo'llanmalar, elektron darsliklar, elektron nashrlar va h.k. kiritamiz.

Elektron darslik bu mavjud o'quv qo'llanma, darslikning undan foydalanuvchiga qulaylik yaratish maqsadida maxsus dasturiy vositalar yordamida ixcham holatga keltirilgan ma'lumotlar to'plamidan iborat. Elektron darslik tayyorlashda taqdim etilayotgan ma'lumotlar undan foydalanuvchilarga qulay, qiziqarli va kerakli bo'lishligi ahamiyatlidir⁴. Turli xil manbalarda elektron o'quv resurslarga quyidagicha ta'riflar berilgan:

Elektron o'quv ta'lim resursi - bu grafik, matnli, raqamli, tovushli, musiqiy, vodeo, foto va boshqa turdagi axborotlar majmuasi. Elektron nashr ixtiyoriy ma'lumot tashuvchilarda - magnit va optik disklarda, shuningdek kompyuter tarmoqlarida amalga oshirilishi mumkin;

Elektron o'quv ta'lim resursiga - mos ilmiy-amaliy bilimlar sohasiga oid tartiblangan materiallardan iborat bo'lishi kerak, ta'lim oluvchilar va talabalarning faol va ijodiy tarzda bu sohaga oid bilim, ko'nikma va malakaga ega bo'lishlarini ta'minlashi kerak. Elektron o'quv nashri yuqori darajada ijro etilganligi va bezatilganligi, axborotlarning to'liqligi, metodik ko'rsatmalar sifati, texnik ijro sifati, ko'rgazmalilik, mantiqiylik va ketma - ket ifoda uslubi bilan ajralib turishi kerak.

Elektron o'quv qo'llanma - bu elektron shaklda taqdim etilgan va uning bir qismidan boshqa qismiga bir zumda o'tish imkonini beradigan tarmoqlanuvchi aloqa tizimi bilan ta'minlangan matn.⁵

Elektron o'quv qo'llanmani foydalanish uchun tayyorlash quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

¹https://www.researchgate.net/publication/349102060_Elektron_resurlarni_yaratish_tehnologiyasi.

²https://www.researchgate.net/publication/349102060_Elektron_resurlarni_yaratish_tehnologiyasi.

⁴ Begimqulov U.SH. Oliy pedagogik ta'lim tizimiga zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-metodik asoslari: Ped.fan. dok. ... dis. – Toshkent: TDPU, 2007. -250 b.

⁵ Zakirova F., U.Muxamedxanov, Sh.Sharipov, R.G.Isyanov, F.Esonboboev, S.Dottoev. Elektron o'quv-metodik majmualar va ta'lim resurslarini yaratish metodikasi. Metodik qo'llanma. – T.: OO'MTV, 2010. – 57 b.

- 1) Testdan o'tkazish;
- 2) Foydalanish uchun ko'rsatmalar yozish;
- 3) Metodik ta'minotni ishlab chiqish;
- 4) Ro'yxatdan o'tkazish uchun materiallarni tayyorlash;
- 5) Elektron o'quv qo'llanmani ro'yxatdan o'tkazish va grif olish;
- 6) Elektron o'quv qo'llanmani himoyalash va tarqatish.

Elektron o'quv qo'llanma – ma'lum yo'nalish va mutaxassislikning davlat ta'lim standartlariga to'liq mos tuzilgan yuqori ilmiy uslubiy darajada yaratilgan o'quv nashridir. Elektron o'quv qo'llanma – bu o'quv qo'llanmani qisman yoki to'liq o'rnini bosuvchi va mazkur turdagi nashr sifatida rasmiy tasdiqlangan elektron nashrdir.

Elektron o'quv qo'llanma oddiy o'quv qo'llanmani to'ldiradi va quyidagi hollarda yanada samaralidir:

- bir lahzada qayta bog'lanishni ta'minlaydi;
- oddiy o'quv qo'llanmalarda izlash qiyin bo'lgan ma'lumotlarni tez topish imkonini beradi;
- gipermatnli izohlarga ko'p marta murojaat qilishda vaqtni sezilarli darajada tejaydi;
- qisqa matn bilan birga namoyish qiladi, aytib beradi, modellashtiradi va hokazo;
- muayyan bo'lim bo'yicha bilimlarni tez tekshirish imkonini beradi.

Oxirgi 20 yil mobaynida elektron o'quv qo'llanma bilan bog'liq tushunchalar va unga bo'lgan talablar ahamiyatli tarzda o'zgardi. Elektron o'quv qo'llanmalarni mualliflari ko'plab bahs munozaralar va eskicha qarashlarga qarshi chiqishlari natijasida elektron o'quv qo'llanma tushunchasining ma'lum shakl-shamoili, talablari yuzaga keldi.

Quyida elektron o'quv qo'llanmaga bog'liq asosiy tushunchalarni keltirib o'tamiz:

Elektron nashr (EN) - bu grafikli, matnli, raqamli, nutqiy, musiqiy, video, foto va boshqa ma'lumotlar, shuningdek foydalanuvchining bosma xujjatlari majmuasidir. Elektron nashr istalgan elektron ma'lumot tashish qurilmalarida tarqatilishi mumkin - magnitli (magnitli lentalar, magnitli disk), optik (CD - ROM, DVD, CD - R, CD - I, CD+), shuningdek, kompyuter tarmoqlari orqali tarqatish mumkin .

O'quv elektron nashr (O'EN) - ilmiy-amaliy bilimlar sohasiga mos keladigan tartiblashtirilgan ma'lumotlarni o'z ichiga olishi, talabalar va o'quvchilar tomonidan bu sohaga oid bilim, ko'nikmalarni ijodiy va faol egallashlarini ta'minlashi kerak.

Elektron darslik (ED) - ma'lum yo'nalish va mutaxassislikning Davlat ta'lim standartlariga to'liq mos tuzilgan yuqori ilmiy-uslubiy darajada yaratilgan asosiy o'quv elektron nashrdir.

Gipermatn - bu elektron shaklda berilgan va tarmoqlangan, tizimli bog'lanishli, bir fragmentdan ikkinchisiga bir lahzada o'tishni ta'minlaydigan matndir.

Shuningdek, o'quv qo'llanma tayyorlashda videodarslarning ahamiyat juda katta.

Videodars - qisqa, ma'lum bir formula yoki jarayonni talqin qilish uchun yaratilgan rolik.

Bichimi (formati) TV - ko'rsatuvda o'xshash. Odatda bunday videodarslar uchun oldindan " mukkamal " senariy tuziladi. Har bir aytiladigan jumla va kadrda ko'rsatiladigan elementlar

oldindan rejalashtiriladi⁶.

Videodarsdan foydalanishning 10 ta afzalligi:

- 1) O'tilgan darsni qayta qayta ko'rish mumkin;
- 2) Ko'p o'quvchilarni bitta monitoring oldiga to'plab olmaydi;
- 3) Har bir darsni, o'quvchining qabul qilish tezligiga moslashtirish mumkin bo'ladi;
- 4) Uyga vazifalarni mustaqil shug'ullanish uchun yo'naltirish imkoniyati yuzaga keladi;
- 5) Oddiy qog'oz tashuvchida ko'rsatish imkoni chegaralangan mikro va makro jarayonlarni ko'rsatish imkoniyatining mavjudligi;
- 6) Darsning ko'rgazmalilik darajasini oshishi;
- 7) O'qituvchi va o'quvchini o'quv yuklamasini yengillashtirish imkonini berishi;
- 8) Videodars yordamida loyiha uslub (metod) larini qo'llash imkoniyatining mavjudligi;
- 9) O'quvchilar qo'lidagi gadjetlar yordamida BYOD texnologiyasini ishga tushirish imkonining paydo bo'lishi;
- 10) BYOD ishga tushirilsa, o'quvchilarda gadjetlardan foydalanish madaniyati oshirishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. https://www.researchgate.net/publication/349102060_Elektron_resurlarni_yaratish_tehnologiyasi.
2. https://www.researchgate.net/publication/349102060_Elektron_resurlarni_yaratish_tehnologiyasi.
3. Begimqulov U.SH. Oliy pedagogik ta'lim tizimiga zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-metodik asoslari: Ped.fan. dok. ... dis. –Toshkent: TDPU, 2007. -250 b.
4. Zakirova F., U.Muxamedxanov, Sh.Sharipov, R.G.Isyanov, F.Esonboboev, S.Dottoev. Elektron o'quv-metodik majmualar va ta'lim resurslarini yaratish metodikasi. Metodik qo'llanma. – T.: OO'MTV, 2010. – 57 b.
5. [http:// baxtiyor-uz/videodars-yoriqnominasi/](http://baxtiyor-uz/videodars-yoriqnominasi/)

⁵ [http:// baxtiyor-uz/videodars-yoriqnominasi/](http://baxtiyor-uz/videodars-yoriqnominasi/)